

MATERIÁLY

ZAČIATKY PESTOVANIA PRÁVNEJ VEDY NA SLOVENSKU: STÉ VÝROČIE ZALOŽENIA PRÁVNEHO OBZORU A PRVÉ OSOBNOSTI SLOVENSKEJ PRÁVNEJ VEDY

JOZEF VOZÁR

VOZÁR, Jozef. The beginnings of cultivation of legal science in Slovakia: The centenary of the establishment of the *Právny obzor* and the first personalities in Slovak legal science. *Historický časopis*, 2017, 65, 2, pp. 321-333, Bratislava.

The author points to the beginnings of the cultivation of legal science in Slovakia. Consciously Slovak advocates played an important role in this process. The first expert articles written in Slovak appeared in the *Slovenský Peňažník* (Slovak Financier) in 1909. However, the real development of legal science began only in 1917, when the advocate Emil Stodola established the first Slovak legal periodical *Právny obzor* (Legal Horizon). This year, we are marking the hundredth anniversary of its continual publication. No other academic periodical in Slovakia has such a distinguished history. The *Právny obzor* stood at the beginning of the formation of Slovak legal science and it also significantly contributed to the formation of legal practice. Apart from articles devoted to current legal problems such as the unification of Czechoslovak law, the *Právny obzor* published articles on legal history. For this paper, the author selected the articles of the outstanding First Republic period lawyer Vladimír Fajnor, who held various ministerial positions and later became the first president of the Supreme Court of the Czechoslovak Republic. In these articles he presented the lives and works of the most important nationally conscious advocates from before 1918, such as the brothers Pavol and Michal Mudroň, Štefan Fajnor and Vladimír Štefanovič.

Key words: Beginnings of the cultivation of Slovak legal science. Centenary of the establishment of the *Právny obzor*. Important legal personalities: Pavol Mudroň, Michal Mudroň, Miloš Štefanovič, Emil Stodola, Vladimír Fajnor.

Úvod

V Bratislave už od roku 1855 do roku 1860 vychádzal špecializovaný právnický časopis pod názvom *Zeitschrift für Gesetzkunde und Rechtspflege zunächst in Ungarn, Croatien und Slavonien, Siebenbürgen, Serbien und dem Temeser Banat*. Písaný bol po nemecky¹ a jeho trvanie bolo krátke; navyše však ani neplnil poslanie, ktoré by v tom čase slovenský národ potreboval – odborné články písané po slovensky, aby sa vytvorilo a zdokonalilo slovenské právne názvoslovie.

1 MORÁVEK, Jaroslav. Bratislavský právnický časopis z poloviny 19. stololetí. In *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 7, s. 659. ISSN 0032-6984. Uvedený časopis mal názov *Zeitschrift für Gesetzkunde und Rechtspflege zunächst in Ungarn, Croatien und Slavonien, Siebenbürgen, Serbien und dem Temeser Banat*.

Nezastupiteľnú úlohu v tejto oblasti zohrávali uvedomelí slovenskí advokáti. Advokácia v tom čase poskytovala, ako jediné právnické povolanie, určitý priestor na obhajobu národných požiadaviek slovenského národa. Nebolo to však vôbec jednoduché a mnohí uvedomelí slovenskí advokáti čelili represáliám zo strany maďarskej vládnej moci. Viacerých dokonca v politických procesoch aj odsúdili a odpykali si svoj trest (napr. Pavol Mudroň, Matúš Dula, Andrej Halaša, Rudolf Markovič, Svetozár Hurban Vajanský, František Veselovský).² Zrejme aj preto sa k slovenskej národnosti hlásila len malá časť advokátov pôsobiacich na Slovensku. Roku 1909 z celkového počtu 994 advokátov to bolo iba 82 advokátov.³

Trvalý rozvoj slovenskej právnej vedy sa mohol začať až po založení právnického časopisu *Právny obzor a vzniku Československa*.

1. Začiatky vydávania *Právneho obzoru* – najstaršieho právnického časopisu

Prvé odborné po slovensky písané články z oblasti práva, kladúce základ slovenskej právnej vede, môžeme nájsť v časopise *Slovenský Peňažník*. Ich autorom bol národne uvedomelý advokát Vladimír Fajnor. V troch z nich sa na pokračovanie venoval exekučnej novele, ktorá bola vyhlásená v krajiniskom zákonníku ako XVI. zák. článok z roku 1908 a bola uvedená do života nariadením ministra pravosúdia pod č. 19.900/1908. Ako advokát znály veci sa V. Fajnor snažil analyzovať dôsledky, ktoré prinesie táto novela pre peňažné ústavy. Poukázal na to, že dovtedajší uhorský exekučný zákon nechával príliš veľa možností na to, aby rafinovaný dlžník naťahoval exekučnú procedúru takmer donekonečna. To zapríčiňovalo veľké trovy konania, ktorými bola ohrozená samotná exekučná podstata.⁴

Pri písaní článkov použil porovnávaciu metódu, aby poukázal na odlišnosti medzi platným a minulým právnym stavom. Analyzoval, ako sa uvedená novela dotkne hnutel'ných, ale aj nehnuteľných vecí. Poukazoval na tzv. *licitačný hyenizmus*, keď nastrčená osoba vydražila majetok, hoci nebola vstave zaplatiť licitačnú kúpnu cenu a takýmto spôsobom sa vydražovali dotknuté nehnuteľnosti tzv. donekonečna a dlžník ich mohol ďalej užívať.⁵

V poslednej časti svojich článkov o exekučnej novele poukázal na fenomén, ktorý je známy aj dnes, a to, že súdy sa radšej zastanú dlžníka ako peňažného ústavu.⁶

V článku *Daňová reforma* poukázal na vplyv novej daňovej reformy v rôznych oblastiach, pričom po analýze nových daňových zákonov uviedol, že táto „*novota zase len zvýši daňovú tarchu mnohým vrstvám poplatníckeho obecnstva, bez toho aby upomernenie dane bolo uskutočnené*“.⁷

2 KEREČMAN, Peter – MANIK, Rudolf. História advokácie na Slovensku. Bratislava : Eurokódex, 2011, s. 190. ISBN 9788089447336.

3 BALÍK, Stanislav. Historická mozaika. In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2005, roč. 11, č. 1, s. 101. ISSN 1335-1079.

4 FAJNOR, Vladimír. Exekučná novella. In *Slovenský Peňažník*, 1909, roč. 1, č. 1, s. 10.

5 FAJNOR, Vladimír. Exekučná novella (pokračovanie). In *Slovenský Peňažník*, 1909, roč. 1, č. 2, s. 28.

6 FAJNOR, Vladimír. Exekučná novella (dokončenie). In *Slovenský Peňažník*, 1909, roč. 1, č. 3, s. 47.

7 FAJNOR, Vladimír. Daňová reforma. In *Slovenský Peňažník*, 1909, roč. 1, č. 8, s. 145.

Uvedené články spoločne s monografiou od Augustína Rátha⁸ a Emila Stodolu⁹ tak zrejme môžeme považovať za začiatky pestovania modernej právnej vedy na Slovensku.

Roku 1917 ďalší národne uvedomelý advokát Emil Stodola¹⁰ urobil významný krok pre slovenskú právnu vedu – založil *Právny obzor*, prvý právnický časopis písaný po slovensky.¹¹ Jeho prvé číslo vyšlo v septembri toho istého roku v Budapešti.

Začiatky vydávania *Právneho obzoru* pritom neboli vôbec jednoduché. Časopis mal asi 100 predplatiteľov, a objektívne ani vyšší potenciál nebolo možné predpokladať. V tom čase v Uhorsku slovenská právnická obec pozostávala približne z 80 – 90 advokátov, asi zo 40 vysokoškolákov – právnikov vrátane advokátskych koncipientov a z jedného sudcu.¹² V pomere k ostatným nemaďarským národom Uhorska bolo slovenských právnikov najmenej. Sebakriticky sa pritom konštatovalo, že „počet slovenských renegátov je, žiaľ, veľký“, a že pri nedostatku slovenských gymnázií sa slovenská inteligencia nepostarala ani o podporu minimálneho počtu slovenských vysokoškolákov, a preto si nevychovala dostatočný počet národne uvedomelých právnikov.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ v jednej osobe vo svojom úvodnom príhovore v prvom čísle časopisu pod názvom *Príhlas ku obecnstvu*¹³ oslovil čitateľov a stanovil nasledujúce hlavné úlohy časopisu:

- vybudovať slovenskú právnu terminológiu
- informovať o platnom práve
- vydávať judikatúru
- pestovať právnu vedu

Štruktúra časopisu bola navrhnutá tak, aby obsahovala články teoretické aj praktické, uhorské zákonodarstvo, rozhodnutia Kráľovskej kúrie a rozličné informácie vrátane informácií o novej literatúre.

Obsah prvého ročníka svedčí o tom, že sa od začiatku snažil presadzovať národné práva Slovákov v Uhorsku. Šťastím bolo, že vtedajšia cenzúra si menej všimla obsah súkromne financovaného slovenského časopisu. Aj preto v ňom nájdeme okrem iného smelú úvahu o tom, že uhorský národnostný zákon z roku 1868 bol „veľkým podvo-

8 RÁTH, Augustín. *Právo medzi mužom a ženou v Uhorsku*. Praha : Alois Wiesner, 1906, 59 s.

9 STODOLA, Emil. *Súdobný poriadok uhorský 1. zák. čl. z roku 1911 s dodatkami: XLII. zák. čl. z roku 1914. O právnej pomoci pri prevádzaní exekúcií medzi Rakúskom a Uhorskom a maďarsko-slovenským slovníkom právnych názvov*. Budapešť : E. Stodola, 1914, 82 s.

10 Emil Stodola (*22. marec 1862, Liptovský Mikuláš – †28. jún 1945, Bratislava), slovenský politik, publicista a advokát, zaujímal popredné miesto vo verejnom i politickom živote na Slovensku takmer polstoročie. Viac: KRAJČOVIČOVÁ, Natália. *Emil Stodola : Džentlmen slovenskej politiky*. Bratislava : Kalligram, 2007, 230 s. ISBN 8071499609; VOŽÁR, Jozef. *Významní slovenskí právnik z Liptova*. Bratislava : Veda, 2016, s. 10-49. ISBN 978802241471.

11 ZAVACKÁ, Katarína. *Právna veda na Slovensku v rokoch 1918 – 1939*. In MALÝ, Karel – SOUKUP, Ladislav (usp.). *Československé právo a právni veda v meziválečnom období (1918 – 1938) a jejich miesto ve střední Evropě : 1. sv.* Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 2010, s. 81. ISBN 9788024617183.

12 VIETOR, Martin. *K polstoročným dejinám Právneho obzoru*. In *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 500. ISSN 0032-6984.

13 STODOLA, Emil. *Príhlas k obecnstvu*. In *Právny obzor*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 1-2. ISSN 0032-6984.

dom“, ktorý sa nikdy neuskutočnil a to, čo z neho ešte ostalo, sa prakticky zlikvidovalo ustanoveniami zákona o ľudových školách a občianskym súdnym poriadkom.¹⁴

V článku *Slovenčina pri súdoch* poukázal autor na § 7 národnostného zákona, podľa ktorého mohli využívať procesné strany svoj materinský jazyk len ak neboli zastúpení advokátmi.¹⁵ Zároveň je v tomto článku citovaná myšlienka z českého časopisu *Právnik*, podľa ktorého Slováci v jazykovej oblasti nepoužívajú ani toľko práv, čo Slovania v Sliezske.¹⁶

Emil Stodola bol predovšetkým praktickým právnikom – advokátom. To sa naplno prejavilo v jeho článku *O rozsobáši rakúskych manželov a uzavieraní tak zv. uhorských sňatkov*.¹⁷ Poukázal na praktické dôsledky ustanovenia § 111 všeobecného Občianskeho zákonníka, podľa ktorého manželstvo katolíckych veriacich môže byť rozviazané len smrťou jedného z manželov. Mnohí rakúski občania si preto nemali štátne občianstvo na uhorské, kde zákony neboli také prísne a snažili sa takto obísť túto právnu úpravu. Staršie rozhodnutia rakúskych súdov pritom vychádzali z toho, že sa rozsobášom manželov v Uhorsku a zmenou štátneho občianstva nové manželstvo uzavreté v Uhorsku nestáva platným. Stodola poukazoval vo svojom článku na zmenu judikatúry Najvyššieho rakúskeho súdneho dvora z roku 1907, podľa ktorej o platnosti druhého v Uhorsku uzavretého manželstva rozhodujú výlučne zákony v tom mieste, kde bolo manželstvo uzatvorené. Súd dokonca uznal, že nie je na prekážku, ak štátne občianstvo bolo nadobudnuté len za účelom rozsobáša a uzavretia nového manželstva.¹⁸ Tento problém E. Stodola ďalej rozviedol v ďalších dvoch pokračovaniach tohto článku.¹⁹

Slovenský právnický jazyk po vzniku Československej republiky naliehavo potreboval názvoslovie. Jeho pestovanie dal *Právnemu obzoru* do vienka sám jeho zakladateľ E. Stodola a aj prispieval do časopisu článkami z tejto oblasti.²⁰ Viacerí ďalší autori sa venovali tejto problematike. Svojou *Maličkosťou z terminológie* prispel aj Augustín Ráth, právnik, ktorý stál pri zrode Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Tento článok napísal pod pseudonymom Kazimír Konšel.²¹

Z prvého ročníka vyšlo ešte dvojčíslo 2 – 3 a v júni 1918 číslo 4. Napriek ťažkostiam E. Stodola vydal v roku 1919 aj druhý ročník *Právneho obzoru* – ako trojčíslo. Tento ročník pritom vyšiel už v čase existencie Československej republiky, keď sa slovenčine dostalo aj v oblasti práva uznania, čo vyjadril E. Stodola pozitívne aj v úvodníku k tomuto vydaniu.²²

14 STODOLA, Emil. Či je pravda, že Slováci smú slobodne užívať slovenčinu pri súdoch a vo verejnej správe? In *Právny obzor*, 1918, roč. 1, č. 2-3, s. 33-37. ISSN 0032-6984.

15 STODOLA, Emil. Slovenčina pri súdoch. In *Právny obzor*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 2. ISSN 0032-6984.

16 STODOLA, ref. 15, s. 3.

17 STODOLA, Emil. O rozsobáši rakúskych manželov a uzavieraní tak zv. uhorských sňatkov. In *Právny obzor*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 4. ISSN 0032-6984.

18 STODOLA, ref. 17, s. 5. Rozsobáš = zrušenie manželstva. Rozvod = odlúčenie od lože a stola.

19 STODOLA, Emil. O rozsobáši rakúskych manželov a uzavieraní tak zv. uhorských sňatkov (Pokračovanie). In *Právny obzor*, 1918, roč. 1, č. 2-3, s. 37-39; 1918, č. 4, s. 101-105. ISSN 0032-6984.

20 STODOLA, Emil – ZÁTURECKÝ, Adolf. Právne názvoslovie. In *Právny obzor*, 1917, roč. 1, s. 21-32; 1918, s. 65-96 (pokračovanie); 1918, s. 115-128 (pokračovanie). ISSN 0032-6984.

21 KONŠEL, Kazimír. Maličkosť z terminológie. In *Právny obzor*, 1919, roč. 2, č. 1-3, s. 4-6. ISSN 0032-6984.

22 STODOLA, Emil. Na úsvite novej doby. In *Právny obzor*, 1919, roč. 2, č. 1-3, s. 1-2. ISSN 0032-6984.

Štefan Luby, významný slovenský právnik, s odstupom času takto hodnotil počin E. Stodolu založiť *Právny obzor*: „*I keby nebol E. Stodola založil Právny obzor, mali by sme dnes slovenský teoretický právnický časopis, či už nazývaný Právnym obzorom alebo inak. Ved' po oslobodení z roku 1918 založenie takéhoto časopisu nebolo už veľkým problémom. Ale bez Stodolu nemal by náš časopis a slovenský písaná teoretická práca v oblasti práva tradíciu siahajúcu späť do doby, v ktorej budovanie ich začiatkov predpokladalo vysokú úroveň národného uvedomenia, poriadnu dávku odvahy a obetavosti.*“²³

Emil Stodola nemohol sám znášať celé bremeno nákladov na vydávanie časopisu a vo veľkej časti aj bremeno jeho obsahovej stránky. Bolo potrebné nájsť inštitúciu, ktorá by zastrešovala vydávanie časopisu, ako aj finančné náklady s tým spojené. Stodolov koncipient Cyril Bařinka takto spomínal na to obdobie: „*Nadchnutý pre všetko dobré, čo rozvoju jednotnosti československej myšlienky napomáhalo a ju podporovalo, obrátil som sa vtedy na Doc. Dr. Vladimíra Fajnora jako predsedu súdnej tabule s návrhom, aby sme československých právnikov na Slovensku sústredili k vedeckej spolupráci, založili Právnickú Jednotu na Slovensku v Bratislave a obnovili ‚Právny obzor‘. Doc. Dr. V. Fajnor bol zrejme potešený mojim zápalom a úprimným nadšením pre vec, ktorú sám s najväčšou radosťou uvítal, naznačil mi hneď kultúrne a spoločenské prúdenie na Slovensku, a tak do mojich zámerov a môjho nadšenia vniesol triezvu životnosť slovenského prostredia.*“²⁴

2. Založenie Právnickej jednoty na Slovensku a prevzatie vydávania *Právneho obzoru*

Dňa 12. februára 1920 sa zišli viacerí právnici k porade a jednomyselne sa uzniesli na založení Právnickej jednoty so sídlom v Bratislave.²⁵ Prvým predsedom tohto spolku sa stal V. Fajnor, podpredsedami E. Stodola a Otto Eisenstein. K samotnému vzniku tohto spolku došlo 12. mája 1920 na ustanovujúcom Valnom zhromaždení. Okrem iného sa tu zakladatelia dohodli, že budú vydávať vedecký časopis. Konkrétne so súhlasom E. Stodolu prevzali ďalšie vydávanie *Právneho obzoru*. Právnická jednota na Slovensku si aj v tejto súvislosti vytýčila dva hlavné ciele:²⁶

- pomôcť vybudovať slovenské právne názvoslovie,
- plniť vedecké poslanie až do doby, keď túto úlohu prevezme profesorský zbor novobudovanej právnickej fakulty v Bratislave.

Dňa 10. decembra 1921 sa uskutočnilo riadne zasadnutie Valného zhromaždenia Právnickej jednoty na Slovensku. Správu o tomto zasadnutí priniesol časopis *Právny obzor*.²⁷ Na zasadnutí sa konštatovalo, že v tomto spolku sú takmer všetky odvetia práv-

23 LUBY, Štefan. Založenie Právneho obzoru a začiatky slovensky písanej právnej vedy. In *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 500. ISSN 0032-6984.

24 BAŘINKA, Cyril. K päťdesiatinám nášho hlavného redaktora doc. dra Vladimíra Fajnora. In *Právny obzor*, 1925, roč. 8, s. 258. ISSN 0032-6984.

25 BAŘINKA, Cyril. Založení „Právnické jednoty na Slovensku“. In *Právny obzor*, 1920, roč. 3, č. 1, s. 61. ISSN 0032-6984.

26 Právnická Jednota na Slovensku v Bratislavě. In *Právnik*, 1920, roč. 59, č. 10, s. 390. ISSN 0231-6625.

27 Zpráva o riadnom valnom zhromaždení Právnickej Jednoty na Slovensku vydržiavanej dňa 10. decembra 1921. In *Právny obzor*, 1922, roč. 5, s. 26-31. ISSN 0032-6984.

nikov: 55 sudcov, 34 pravotárov, 60 kolegov z administratívy, 13 z finančnej služby, dvaja zo štátnych železníc, traja verejní notári, traja profesori, dvaja zo súkromného povolania.²⁸ Na začatie vydávania *Právneho obzoru* bola zostavená redakčná rada na čele s hlavným redaktorom V. Fajnorom. Prvé dvojčíslo tohto časopisu z roku 1920 vytlačili v náklade 1 000 kusov a rozposlali po rôznych inštitúciách. V nasledujúcom roku bolo prvé číslo vytlačené v náklade 3 000 exemplárov. Cieľom bolo získať nových predplatiteľov, aby mal časopis náklady zabezpečené predplatným. Ako sa písalo v správe zo zasadnutia Právnickej Jednoty na Slovensku, nebolo snáď právnik, ktorý by časopis nedostal.²⁹

Druhé riadne zasadnutie Valného zhromaždenia Právnickej jednoty na Slovensku sa uskutočnilo 17. apríla 1923 v Bratislave. Na zasadnutí sa rozhodlo, že k *Právemu obzoru* sa pridruží aj vydávanie *Vestníka ministerstva Unifikačného*.³⁰ Okrem toho spolok s podporou ministerstva školstva a národnej osvety vydal dielo profesora Václava Horu *Civilní soudní řád na Slovensku a v Podkarpatské Rusi* a pripravoval vydanie druhého dielu *Právnického terminologického slovníka* od V. Fajnora a A. Zátureckého. Potešiteľnou správou bolo, že *Právny obzor* mal ku dňu konania zhromaždenia už 2 209 predplatiteľov.³¹ Medzi najväčších predplatiteľov patrili notariáty – 935 ks, advokáti – 577 ks a sudcovia – 149 ks.³²

Právny obzor sa stal aj vedeckým orgánom úradníkov administratívnej služby. Preto sa očakávalo ďalšie zvýšenie počtu predplatiteľov, ako aj prispievateľov z odboru správne právo. Ako vyplynulo z výročnej správy Právnickej jednoty na Slovensku prednesenej na VI. valnom zhromaždení konanom dňa 1. apríla 1928, počet objednávateľov *Právneho obzoru* k 31. decembru 1927 stúpol na 2 360.³³ Od roku 1926 sa z mesačníka stal dvojtýždenník, a taktó vychádzal *Právny obzor* až do roku 1938. V prvom desaťročí (1920 – 1929) bolo medzi stálymi spolupracovníkmi redakcie *Právneho obzoru* 16 univerzitných profesorov.

Na XII. riadnom zasadnutí valného zhromaždenia Právnickej Jednoty na Slovensku konanom 13. mája 1934 sa zdôrazňovalo, že *Právny obzor* sa snaží zachytiť vedecké snahy teoretikov i praktikov. Veľkú pozornosť v tom období venovali vydávaniu bezplatnej prílohy *Úradnej zbierky*, pričom svojich odberateľov oboznámili s 329 rozhodnutiami Najvyššieho správneho súdu, so 192 trestnými a 472 občianskymi rozhodnutiami.³⁴ V tejto súvislosti vyzdvihli zásluhu prvého prezidenta Najvyššieho súdu ČSR V. Fajnora, ktorý z titulu svojej funkcie zabezpečoval, aby medzi vyhlásením rozsudku Najvyšším súdom ČSR a jeho publikovaním v *Úradnej zbierke* prešlo čo najkratšie obdobie.³⁵

28 Ref. 27, s. 27.

29 Ref. 27, s. 29.

30 BAŘINKA, Cyril. Zpráva o II. riadnej valnej hromade Právnickej Jednoty na Slovensku v Bratislave. In *Právny obzor*, 1924, roč. 7, s. 51. ISSN 0032-6984.

31 BAŘINKA, ref. 30, s. 52.

32 BAŘINKA, ref. 30, s. 52.

33 Výročná zpráva Právnickej Jednoty na Slovensku v Bratislave prednesená na VI. valnej hromade, konanej dňa 1. IV. 1928. In *Právny obzor*, 1928, roč. 11, s. 422. ISSN 0032-6984.

34 Z právnickej Jednoty a jej odbočiek. In *Právny obzor*, 1935, roč. 18, č. 10, s. 222. ISSN 0032-6984.

35 Ref. 34.

Hlavným cieľom bolo zvýšiť atraktivnosť tohto periodika všetkým právnikom, tak praktikom, ako aj teoretikom. Na stránkach *Právneho obzoru* sa objavovali články, ktoré reagovali na vtedajšie právne problémy, stav unifikácie československého práva, ale nezabúdalo sa ani na právnu históriu – osobitne históriu zrodu slovenskej právnej vedy.

3. Zrod slovenskej právnej vedy na stránkach *Právneho obzoru*

Prvý právnohistorický článok uverejnil samotný zakladateľ *Právneho obzoru* – Emil Stodola pod názvom *Dejinami poddanstva v Uhorsku*. Poskytol v ňom obraz o živote, osudoch a postavení poddaných v Uhorsku od jeho vzniku až do roku 1848.³⁶ Neskôr boli uverejnené aj ďalšie články z právnej histórie.³⁷ Na tomto mieste však možno za všetky podrobnejšie rozobrať príspevky V. Fajnora – najvšestrannejšieho právnika tohto obdobia, ktorý sa prepracoval až do funkcie prvého prezidenta Najvyššieho súdu ČSR. Dva z nich poukazujú na úlohu slovenských advokátov pri zrode slovenskej právnej vedy pred a po roku 1918.

3.1 Práca slovenských právnikov pred a po roku 1918

V prvom príspevku zhodnotil Vladimír Fajnor prácu slovenských právnikov pred prevratom a v prvom desaťročí existencie prvého československého štátu.³⁸ Za slovenských právnikov pred prevratom považoval tých, „ktorí vyšli zo slovenského ľudu, zostali svojmu pôvodu a materskej reči verní a venovali svoju odbornú prácu k právnym, kultúrnym a politickým záujmom svojho ľudu“.³⁹ V príspevku uvádza samých advokátov. Odôvodňuje to tým, že maďarský režim netrpel uvedomelého Slováka – najmä právnika – v žiadnom odvetví verejnej správy.⁴⁰ Ti, ktorí sa počas sudcovskej činnosti otvorene hlásili k slovenčine, ako napríklad Pavol Országh Hviezdoslav⁴¹ alebo podsudca Stanek, museli sudcovskú službu opustiť (P. O. Hviezdoslav) alebo zostali na nižších priečkach súdnictva – Stanek tak až do smrti zostal podsudcom a ešte ako mladý bol daný do výslužby.⁴²

36 STODOLA, Emil. *Dejiny poddanstva v Uhrách*. (dľa spisu Ignáca Acsádyho „A magyar jobbágyság története“, 1906, Budapešť). In *Právny obzor*, 1920, roč. 3, s. 39-52. ISSN 0032-6984.

37 EISNER, Jan. *Děvín a Karnuntum*. In *Právny obzor*, 1930, roč. 13, č. 15, s. 498-503. ISSN 0032-6984; CHALOUPECKÝ, Václav. *Proces proti husitským přívržencům v Bratislavě roku 1434*. In *Právny obzor*, 1930, roč. 13, č. 15, s. 508-513. ISSN 0032-6984.

38 FAJNOR, Vladimír. *Práca slovenských právnikov pred prevratom a v prvom desaťročí Republiky*. In *Právny obzor*, 1928, roč. 11, č. 9, s. 704-712. ISSN 0032-6984.

39 FAJNOR, ref. 38, s. 704. Na strane druhej uvádza mnohých významných právnikov, ktorí pochádzali zo slovenského rodu, osvedčili sa v právnickej práci, ale k slovenčine sa nepriznávali (napr. Š. Verbőczy, L. Kossuth, I. Hajník, B. Lányi, I. Szivák).

40 FAJNOR, ref. 38, s. 705.

41 Pavol Országh Hviezdoslav (*2. február 1849, Vyšný Kubín – †8. november 1921, Dolný Kubín). Slovenský básnik, dramatik, spisovateľ, prekladateľ, právnik, člen Revolučného Národného zhromaždenia ČSR (1918) a čestný predseda Matice slovenskej (1919). Pôsobil ako advokát v Námestove, pričom mal povest' dochvilného a dobrého zástupcu svojich klientov. Jeho nástupca A. Ráth ani po desiatich rokoch ne-našiel prípad, že by niektorá zmluva pripravovaná P. O. Hviezdoslavom bola predmetom sporu. In JANČO, Štefan. *Advokát Pavol Országh Hviezdoslav*. Bratislava : SAK, 2013, s. 107. ISBN 9788097121808.

42 FAJNOR, ref. 38, s. 705-706.

Slovenskí advokáti slúžili podľa Fajnora svojmu ľudu nielen ako obhajcovia v bežných právnych sporoch, ale aj ako obhajcovia proti zločinným manipuláciám pri zápisoch slovenských voličov, pri predvolebných a povolebných perzekúciách a pod.⁴³

Aj po prevrate roku 1918 bola práca slovenských advokátov priam nenahraditeľná. Dostali sa na vrcholné miesta nových štátnych úradov ako župani, župní poradcovia, župní tajomníci, hlavní slúžni, slúžni, notári župní a obecní, vládni tajomníci, vládni poradcovia atď.⁴⁴ Vladimír Fajnor takto vyzdvihuje ich prínos po prevrate: „*Kto bude písať dejiny prevratu a prvých dôb po prevrate na Slovensku, užasne nad veľkou a krajne obetavou prácou slovenských právnikov na všetkých miestach, kamkoľvek ich postavila dôvera vlády a potreba doby. Najmä v obore správy politickej vykonali v oných ťažkých časoch služby nedocenené, ba nedoceneniteľné.*“⁴⁵

Fajnor venuje v ďalšom historickom príspevku pozornosť štyrom významným slovenským právnikom, pričom, ako píše, to však neznamená, „že by slovenský národ nebol mal pred prevratom okrem nich aj veľmi zdatných advokátov. Je však isté, že bratia Mudroňovci, Štefan Fajnor a Miloš Štefanovič boli v slovenskej advokácii – a vôbec v slovenskom verejnom živote – svojho času vedúce osobnosti“.⁴⁶ V úvode tohto článku autor ozrejmil atmosféru vtedajšieho Uhorska, keď v dobách uhorského feudalizmu bola advokácia a súdnictvo prevažne v rukách vyššej šľachty. Až na konci 18. a začiatkom 19. storočia sa dostávala k tomuto povolaniu aj drobná šľachta. Znalosť uhorského, najmä ústavného práva a rečníckych schopností – to boli hlavné požiadavky vtedajšieho advokáta v Uhorsku umožňujúce aj drobnému zemanovi dosiahnuť najvyššie méty v politike, spoločnosti, hodnosti i v majetku.⁴⁷

V ďalšej časti opisuje V. Fajnor život a prácu štyroch advokátov, pričom zdôrazňuje systém a špecifiká obhajob, ktoré vykonávali, ako aj oblasti, v ktorých vynikali.

3.2 Najvýznamnejší slovenskí právnici pred rokom 1918

3.2.1 Michal Mudroň

Michal Mudroň sa narodil 9. decembra 1935 v Čabradskom Vrbovoku, okres Zvolen. Študoval na gymnáziu v Sarvaši, Banskej Štiavnici a v Bratislave. Štúdium práva absolvoval na Univerzite vo Viedni. Ako advokát sa stal vedúcou postavou slovenského národného života v Bratislave. Mal veľký vplyv na slovenských študentov na bratislavských školách, ktorí sa často schádzali v jeho byte, poskytoval im rady a pomáhal organizovať národné podujatia.⁴⁸ V 60. rokoch 19. storočia sa na právnickej akadémii za podpory M. Mudroňa a iných slovenských advokátov, najmä trnavského Vendelína Kut-

43 FAJNOR, ref. 38, s. 707.

44 FAJNOR, ref. 38, s. 710.

45 FAJNOR, ref. 38, s. 710.

46 FAJNOR, Vladimír. Bratia Mudroňovci, Štefan Fajnor a Miloš Štefanovič. In *Právny obzor*, 1935, roč. 18, č. 9, s. 165. ISSN 0032-6984.

47 FAJNOR, ref. 46, s. 167.

48 *Slovenský biografický slovník. IV. zv. (M – Q)*. Martin : Matica slovenská, 1990, s. 238. ISBN 8070900709.

líka, vytvorilo stredisko študentov práv *Naprej*, ktorého členovia sa usilovali rozličným spôsobom o zachovanie svojej slovenskej národnosti.⁴⁹

Michal Mudroň bol zakladajúcim členom a právnikom Matice slovenskej. Ako advokát bránil stovky slovenských roľníkov a želiarov v súdnych sporoch, v politických procesoch, obhajoval predstaviteľov národného hnutia (Jozefa Miloslava Hurbana, Viliama Paulíny-Tótha a i.), ale i pokrokových predstaviteľov maďarských opozičných síl a novinárov.⁵⁰

Michal Mudroň a Pavol Mudroň boli dvojčatá, ktoré spoločne prežili celý svoj študentský život. Rozdelilo ich až povolanie advokáta. M. Mudroň sa usídlil v Bratislave a P. Mudroň nakoniec zostal v Martine. Miesto výkonu povolania ako keby bolo predurčené pre ich povahy. M. Mudroňa spolu s Milošom Štefanovičom charakterizuje Vladimír Fajnor ako moderných mestských advokátov, zatiaľ čo P. Mudroň a Štefan Fajnor ostali viac v psychológii vidieka a malého mesta.⁵¹ V prvorepublikovom almanachu československých právnikov je M. Mudroň označený za najlepšieho rečníka medzi vrstovníkmi. Bol taký vynikajúci právnik, že vzbudzoval obdiv aj u nepriateľov.⁵²

Michal Mudroň okrem advokátskej činnosti napísal aj odpoveď na politickú štúdiu Bélu Grünwalda, ktorej cieľom bolo vytvoriť jeden rečový politický národ. Vychádzal dôsledne z právo-historickej argumentácie, pričom uhorský politický národ chápal ako spojenectvo „šiestich celokrajinských národov“. Táto polemika vyšla v roku 2014, prvý raz v slovenskom vydaní.⁵³

V nekrológu v *Národných novinách* sa s ním Svetozár Hurban Vajanský lúčil slovami: „Michal Mudroň bol zjavom fenomenálnym, nadaním prevyšil ďaleko a vysoko svojich súputníkov, prinútil najväčších nepriateľov k úcte a obdivu. Jeho juridické znalosti i čo do šírky i čo do hĺbky nevyrovnané v našej zemi, stali sa v ruke jeho obranou zbraňou nášho národa. Dľa svedectva Michala Dobroviča, niekdajšieho predsedu prešporskej súdnej stolice, muža *Catovej prisnosti*, Mudroň patril medzi prvé juridické kapacity Uhorska.“⁵⁴

3.2.2 Pavol Mudroň

Pavol Mudroň sa narodil 9. decembra 1935 v Čabradskom Vrbovoku, okres Zvolen. Podobne ako jeho brat Michal študoval aj on na gymnáziu v Sarvaši, Banskej Štiavnici a v Bratislave. Právo študoval na Univerzite vo Viedni. P. Mudroň je považovaný za vodcu slovenského národného hnutia. Od roku 1887 stál na čele Slovenskej národnej strany. Bol zakladajúcim členom Matice slovenskej, vydavateľom *Národných novín*. Zaslúžil sa o obnovenie *Slovenských pohľadov*. Bol spoluzakladateľom martinskej Sporiteľne

49 BOKES, František. Právnicki v slovenskom národnom hnutí. In *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 3, s. 261. ISSN 0032-6984.

50 Ref. 48, s. 238.

51 FAJNOR, ref. 46, s. 171.

52 NAVRÁTIL, Michal. *Almanach československých právnikov*. Praha : J. Slovák, 1930, s. 296.

53 *Horný vidiek : Felvidék. Polemika Bélu Grünwalda a Michala Mudroňa o slovenskej identite*. Bratislava : Kalligram, 2014, s. 434. ISBN 9788081018381.

54 VAJANSKÝ, Svetozár Hurban. Nekrológ za Michalom Mudroňom. In *Národné noviny*, 13. 9. 1897, s. 1.

a Tatra banky a následne pôsobil aj vo vedení týchto inštitúcií. Pre svoju politickú a národno-kultúrnu činnosť bol vystavený perzekúcii zo strany uhorského štátneho aparátu. Roku 1895 ho zbvavili funkcie inšpektora turčianskeho a trenčianskeho seniorátu evanjelickej cirkvi.⁵⁵

Podľa Vladimíra Fajnora sa o viacerých advokátoch dalo hovoriť ako o právne humánnych, uspokojujúcich sa s minimálnou odmenou. Ako príklad uvádza práve Pavla Mudroňa, ktorého nepraktickosť v tomto smere musel korigovať jeho zať Ondrej Halaša, inak by vraj P. Mudroň nemal pri svojej rozsiahlej kancelárii často ani na domácnosť. Pritom, ako ďalej uvádza V. Fajnor, „*najmä obciam hornotrenčianskym Dlhému Poľu, Turzovke, Rovnému, Kysuciam zachránil miliónové majetky proti pochybným svedkom, a ešte pochybnejším listinám zemepanským. Požehnával ho jedným hlasom slovenský ľud katolícky i evanjelický*“.⁵⁶

Na prípade advokáta P. Mudroňa možno demonštrovať absurdnosť vtedajšieho uhorského trestného zákonodarstva. Začiatkom roka 1900 ho totiž odsúdili ako takmer sedemdesiatročného len za to, že 24. júna 1898 vítal na martinskej železničnej stanici svojho švagra, redaktora *Národných novín* Ambra Pietra, ktorého deň predtým odsúdil pešťbudínsky tlačový súd na 8 mesiacov väzenia a peňažný trest 600 zlatých za „*po-burovanie proti národnostiam*“. V takzvanom banskobystrickom procese boli odsúdení aj ďalší 27 národovci, ktorí spolu s Mudroňom vítali na železničnej stanici v Martine redaktora *Národných novín*. P. Mudroň si musel odsedieť 4 mesiace vo väzení v Banskej Bystrici.⁵⁷ Následne ho odsúdil aj cirkevný disciplinárny súd za renitenciu (spurnosť) proti pomaďarčenému dištriktuálnemu úradu na stratu funkcie seniorálneho inšpektora so zákazom až do smrti zastávať akúkoľvek hodnosť v evanjelickej cirkvi.⁵⁸

3.2.3 Štefan Fajnor

Svojho otca Štefana Fajnora predstavil Vladimír Fajnor ako advokáta, ktorý sa zúčastnil všetkých politických a hospodárskych bojov svojho ľudu v obci, okrese, v župe i v národe.⁵⁹ Celý život bol vyznávačom československej myšlienky, a to tak v politike, vo svojej činnosti, ale aj v rodinnej výchove. Svojich štyroch synov a jednu dcéru dal na štúdiá do českých škôl.⁶⁰

Štefan Fajnor (1844 – 1909) bol považovaný za najpohotovejšieho rečníka. Známe sú jeho aj niekoľkohodinové záverečné reči.⁶¹ Z politických procesov, na ktorých vykonával funkciu obhajcu, sú za najvýznamnejšie považované tieto:⁶²

55 KEREČMAN – MANIK, ref. 2, s. 232-241.

56 FAJNOR, ref. 46, s. 174.

57 FAJNOR, ref. 46, s. 175.

58 FAJNOR, ref. 46.

59 FAJNOR, ref. 46, s. 178.

60 FAJNOR, ref. 46, s. 179.

61 KEREČMAN – MANIK, ref. 2, s. 255. Napríklad v politickom procese s advokátom Veselovským, ktorého zastupoval, obranná reč trvala 6 hodín.

62 KEREČMAN – MANIK, ref. 2, s. 253.

- tlačový spor Michala Boora a Jána Lešku (1886),
- Oroslánske procesy (1887 – 1888),
- memorandový proces v Kluži (1892),
- Veselovského proces (1904),
- Jurovatého proces (1906),
- politický proces proti Jánovi Valáškovovi (1901),
- obhajoba Svetozára Hurbana pred senickým trestným súdom pre článok *Hyenizmus v Uhrách*,
- tzv. nitriansky politický proces s bratmi Markovičovcami a seniorom Čulikom (1903).

Okrem advokátskej práce bol aj hudobným skladateľom a propagátorom Smetanovho diela. Zhudobnil aj texty mnohých slovenských básnikov.⁶³ Učiteľom mu bol organista nemeckej evanjelickej cirkvi Volkmar Schurig.⁶⁴

Štefan Fajnor zomrel 26. apríla 1909 vo Viedni po ťažkej operácii žalúdka a pochovali ho na evanjelickom cintoríne v Senici 29. apríla 1909.⁶⁵

3.2.4 Miloš Štefanovič

Miloš Štefanovič sa narodil 2. novembra 1854 Balážskych Ďarmotách. Ľudovú školu vychodil v Krupine, stredoškolské štúdium absolvoval na slovenských gymnáziách v Martine, Revúcej a v Bratislave. Po skončení štúdia na právnickej fakulte pracoval v rokoch 1880 – 1884 ako advokátsky koncipient v kancelárii M. Dulu v Martine a neskôr v advokátskej kancelárii M. Mudroňa, ktorú po ňom potom aj prevzal. Od roku 1903 bol hlavným riaditeľom Tatra banky v Martine. V 90. rokoch 19. storočia patril k čelným predstaviteľom Slovenskej národnej strany. Bojoval za jazykové práva Slovákov v evanjelickej cirkvi a ako jej svetský funkcionár vystupoval proti maďarizácii cirkevného života. Zaslúžil sa o spoluprácu Slovákov s Rumunmi a Srbmi v zápase za národné práva. Ako advokát bol obhajcom vo viacerých politických procesoch. Jedným z najznámejších bola obhajoba (spoločne so Š. Fajnorom a M. Dulom) obvinených v tzv. memorandovom procese v Kluži.⁶⁶

Vladimír Fajnor informoval o práci a živote M. Štefanoviča už v roku 1924 na treťom zasadnutí valného zhromaždenia Právnickej jednoty na Slovensku.⁶⁷ Vtedy išlo o dvadsiate výročie úmrtia M. Štefanoviča a svoju spomienku na tohto významného slovenského advokáta zakončil slovami: „*Bol vzorom obhájcu, ktorý sa za právo svojho chránenca vedel nielen exponovať, ale aj obetovať. Od neho sme sa učili my, vtedy mladí, jaký má byť vir bonus, dicendi peritus.*“⁶⁸

63 Napríklad Pavol Országh Hviezdoslav, Viliam Paulíny-Toth, Andrej Sládkovič, Peter Horal, Tomáš Hroš, Samo Hroboň, Samo Chalúpka, Ján Kalinčiak a ďalší.

64 OREL, Dobroslav. *Štefan Fajnor slovenský skladateľ (1844 – 1909)*. Bratislava : Štátna tlačiareň v Prahe, 1935, s. 4.

65 OREL, ref. 64, s. 4.

66 *Slovenský biografický slovník. V. zv. (R – Š)*. Martin : Matica slovenská, 1992, s. 513. ISBN 8070902167.

67 BAŘINKA, Cyril. Výročná zpráva Právnické Jednoty, přednesená na II. řádné valné hromadě, konané dne 2. prosince 1924. In *Právní obzor*; 1924, roč. 7, č. 7, s. 310-311. ISSN 0032-6984.

68 BAŘINKA, ref. 67, s. 311.

Miloš Štefanovič bol najmladším z uvedenej štvorice advokátov. Dospieval v čase, keď silneli protislovenské ataky maďarských úradov. Ako uvádza Vladimír Fajnor, bolo to „v prostriedku rokov sedemdesiatych, v dobe najkrutejšej perzekúcie všetkého, čo bolo Slovákom sväté, v dobe vraždenia slovenských kultúrnych ústavov, zatvárania Matice Slovenskej, troch gymnázií, učiteľskej preparandie, konfiškácie imania všetkých týchto kultúrnych inštitúcií, krutých politických procesov bez konca, v ére maďarizátorských Batukhánov, Kolomana Tiszu, Treforta, Bélu Grünwalda a pekelnou zlobou nie menších, Czékuša, Thébusza a celých légii väčších-menších šíalených megalomaniakov, jako ich sám Miloš Štefanovič priliehavo pomenoval“.

Obdobie dospievania a najmä výchova otcom Samuelom Štefanovičom, najväčším slovenským radikálom tej doby, urobili z Miloša Štefanoviča nielen nezmieriteľného nepriateľa maďarsko-uhorského džentríctva a všetkého, čo s tým súvisí, ale zároveň najvedomejšieho politického aktivistu a realistu.⁶⁹

Za jeden z vrcholov jeho advokátskej praxe považoval V. Fajnor obhajobu Svetozára Hurbana Vajanského kvôli článku *Hyenizmus v Uhrách*. Tento článok napísal pod dojmom brutality vtedajšieho maďarského režimu, ktorý nepripustil Hurbanovho syna k hrobu svojho otca.⁷⁰ Obhajoba síce nebola úspešná, ale priniesla národno-politický a literárny úspech a niekedy i hľadanú príležitosť k hláseniu krivdy na slovenskom národe páchanej ako pred verejnosťou bývalého Uhorska, tak i pred verejnosťou zahraničnou (Scotus Viator, B. Björnson, L. N. Tolstoj a i.). Túto príležitosť si nesmel nechať ujsť žiadny slovenský advokát, ktorý si bol vedomý svojich národných povinností.⁷¹

Záver – Právny obzor ako nástroj slovenskej právnej vedy

Pod vedením Vladimíra Fajnora sa z *Právneho obzoru* stal renomovaný vedecký časopis, do ktorého prispievali tak teoretici, ako aj praktici a aj významné osobnosti zo zahraničia,⁷² predovšetkým slovanských štátov. *Právny obzor* vychádzal 24-krát do roka a v roku 1935 mal svoju ustálenú štruktúru:

- vedecké a odborné články,
- rozhodnutia Najvyššieho súdu RČS vo veciach trestných,
- rozhodnutia Najvyššieho súdu RČS vo veciach občianskych,
- rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu,
- zásadné rozhodnutia Rozhodcovského súdu bratislavskej burzy,
- z Právnickej jednoty a jej odbočiek,
- z Právnického sveta slovanského,
- písomníctvo,
- hliadka sudcov,

69 FAJNOR, ref. 46, s. 171.

70 KERECCMAN – MANIK, ref. 2, s. 274.

71 KERECCMAN – MANIK, ref. 2, s. 171.

72 ADAMUS, Jan. W. A. Maciejowski a program srovnacího dějepisu práv slovanských. In *Právny obzor*, 1932, roč. 15, č. 5, s. 145-152. ISSN 0032-6984; NOWOTNY, Juljusz. Reforma tiskového práva v Republice polské. In *Právny obzor*, 1932, roč. 15, č. 7, s. 201-209. ISSN 0032-6984; TASIČ, Gj. O osnovách unifikace a kodifikace zákonů v Jugoslavii. In *Právny obzor*, 1932, roč. 15, č. 5, s. 369-377. ISSN 0032-6984.

- hliadka advokátov,
- hliadka verejných notárov,
- hliadka administratívnych úradníkov,
- hliadka knihopisná,
- hliadka časopisov,⁷³
- hliadka osobná (prehľad jubileí významných osobností),
- rôzne,
- dve prílohy (*Úradná sbierka občianskych rozhodnutí Najvyššieho súdu RČS z právnej oblasti Slovenska a Podkarpatskej Rusi; Vestník ministerstva pre sjednotenie zákonov a organizácie správy*).

Prvých dvadsať rokov vydávania *Právneho obzoru* predstavuje veľmi dôležité obdobie z pohľadu jeho etablovania sa v právnickom povedomí a získaní pevného miesta pri budovaní novodobej právnej kultúry. *Právny obzor* ako jediný časopis kontinuálne vychádzal aj počas dvoch totalitných režimov na Slovensku a stal sa súčasťou obrodného procesu po roku 1989.

doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc.
Ústav štátu a práva SAV
Klemenosva 19, 813 64 Bratislava
e-mail: usapvoza@savba.sk

73 *Právny obzor* monitoroval domáce, ako aj vybrané zahraničné časopisy. Z domácich časopisov to boli: *Právnik, časopis pro Právní a státní vědu, Soudcovské listy, Veřejná správa, Moderní stát, Česká advokacie, časopis pro železničné právo, České právo, Obzor národohospodárský, Hospodárske rozhlady, Soutěž a tvorba, Věstník ministerstva průmyslu, obchodu a živnosti, časopis Svobodné školy politických nauk v Praze, Živnostenská Akademie, Sociologická revue, Účetní listy, Daňová a bilanční revue*. Zo zahraničných časopisov to boli: *Pravosudje, Archiv za pravne a družtvene nauke, Advokatski pregled, Gazeta Sadowa Warszawska, Czasopismo Adwokatów Polskich, Juridičeski pregled, Prawo*.